

סימן נב

בענין עבודת הלויים בכלי שיר

ספר עזרא (ג' ח' ואילך): "ובשנה השנית לבואם אל בית האלוקים לירושלם בחודש השני החלו זרובבל בן שאלתיאל וישוע בן יצדק ושאר אחיהם והלויים וכל הבאים מהשבי ירושלם ויעמידו את הלויים מבן עשרים שנה ומעלה לנצח על מלאכת בית ה', ויסדו הבונים את היכל ה' ויעמידו הכהנים מלובשים בחצרות והלויים בני אסף במצלתים להלל את ה'".

ונתעוררתי בס"ד לדקדק דקדוק וגדול הוא אצלי, דהנה המעיין במקראות יראה שתמיד עבודת הלויים מתוארת כשהם עובדים בשיר עם שלש כלים, כההיא דספר דברי הימים א' (ט"ו ט"ז): "ויאמר דוד לשרי הלויים להעמיד את אחיהם המשוררים בכלי שיר **נבלים וכנורות ומצלתים**", ועוד שם (כ"ה א'): "בני אסף והימן וידותון הנבאים **בכנורות נבלים ובמצלתים**", ועוד שם (פסוק ו'): "בשיר בית ה' **במצלתים ובנבלים וכנורות**", ובדברי הימים ב' (ה' י"ג) והלויים המשוררים וגו' **במצלתים נבלים וכנורות** עיין שם.

ומדוע כאן מתואר שהלויים בזמן עזרא נגנו רק **במצלתים**, ואילו כנור ונבל לא נזכר, והוא דקדוק נכון, ולא ראיתי לפי שעה מי שעמד על דא. ונ"ל בס"ד ליישב, דהנה שם בספר עזרא (ח' ט"ו) כתיב "ואקבצם אל הנהר הבא אל אהוא ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם", ולכאורה תמוה מאוד מאי האי דקאמר עזרא דלא מצא **לויים** והלא בפסוק (שם ז' ז') כתוב: "ויעלו מבני ישראל ומן הכהנים **והלויים** והמשוררים והשוערים והנתנים אל ירושלים בשנת שבע לארתחשסתא המלך", הרי שבעלית עזרא עלו עמו לויים. וכבר עמד על זה אבי המפרשים רש"י ז"ל בקידושין (ס"ט ב') וכה כתבי: "ואבינה בעם מי היה ומי לא היה ולא ידע עזרא מי עלה עמו ומי לא עלה עמו וסבור שהיו שם לויים כשרים ולא מצא ראויים לעבודה אלא מאותן שקצצו בהונות ידיהם בשיניהם ואמרו איך נשיר את שיר ה' וכו' לו נשיר לא נאמר אלא איך נשיר אין לנו במה למשמש בנימי הכנורות, מאותן עלו וכשרים לא עלו", והסכימו עמו בעלי התוספות שם וביבמות (פ"ו ב'), ועיין לרבינו הרא"ש ז"ל בתוספותיו לקידושין שם שכה כתב: "ומבני לוי לא מצאתי שם פירש רש"י שלא מצא ראויין לעבודה אלא מאותן שקצצו בהונות ידיהם על נהרות בבל ולא היו יכולין למשמש נימי הכנורות וכו' ואף על פי שכבר היו בארץ ישראל לויים שיהיו ראויים לעבודה דהא בתחלת ספר עזרא קודם עליית עזרא כשעלו עם זרובבל כתיב ויעמדו הכהנים מלובשים חצוצרות והלויים בני אסף במצלתים להלל את ה' וכו', יש לומר גם הראשונים היו קצוצי בהונות אף על גב דשיר בכלי מעכב את הקרבן למאן דאמר עיקר שירה בכלי וכבר הקריבו קרבנות כדפרישית לעיל כמה מיני כלי שיר יש שאינן צריכים בהונות אלא כנורות שמנגנין בהם בידיים" וכו', עיין שם. [ומקור דברי רש"י ז"ל הוא במדרש פסיקתא רבתי (פרק ל"ב), ובמדרש תהלים (פרק קל"ז) ששם נמצא להדיא כדבריו, ועיין בחידושי הריטב"א ז"ל קידושין שם, ולמהר"ם לובלין ז"ל יבמות שם וצ"ע].

הרי לנו מבואר שהלויים שהיו שם היו קצוצי בהונות ידים, ואי אפשר להן למשמש בנימי הכנורות והנבלים, ולכן דייקא קאמר קרא כאן בעזרא שהיו מנגנים **במצלתים** דוקא שבכלי זה אין נפקותא אם יש לו בהונות ידים או לא ודוק היטב. ודוק שכאן פתח קרא **והלויים הבאים מן השבי**, לאשמוענן דהיו קצוצי בהונות ודוק.

ובספר נחמיה (י"ב כ"ז): "ובחנכת חומת ירושלם בקשו את הלויים מכל מקומותם להביאם לירושלם לעשות חנוכה ושמחה ובתודות ובשיר מצלתיים נבלים ובכנורות". וצריך לומר שיסוד ההיכל לבד ויסוד חומת ירושלים לבד, שאז היו לויים שאינם קצוצי בהונות ידים דייקא נמי דכתיב בקשו את הלויים **מכל מקומותם**, ולא רק הבאים מן השבי כדלעיל ודוק.

[יעקב חיים סופר, אור משה]